

A FORDÍTÁSTUDOMÁNY MŰHELYÉBŐL

KLAUDY KINGA

Cay Dollerup és Daniel Gile tanulmánya elé

Sorozatunk második részében a budapesti „Transfere necesse est” konferencia két újabb előadását adjuk közre magyar fordításban. A két szerző: a párizsi Daniel Gile és a koppenhágai Cay Dollerup. Mindkettőjük neve jól ismert a szakmában, mindkét kutató a fordítástudomány úttörője és fáradhatatlan munkása. Bár mindkettőnek más a kutatási területe, Cay Dollerupnak a fordítás oktatása, Daniel Gile-nek pedig a tolmácsolás kutatása, közös bennük az a szívós kitartás, amellyel szakterületüket nemcsak művelik, hanem nemzetközileg szervezik is.

Cay Dollerup, a koppenhágai egyetemen a Center for Translation Studies and Lexicography professzora, fordít angolból, németből, spanyolból dánra, dánból angolra, és fordítást oktat az egyetem angol szakos hallgatóinak. Tevékenységének középpontjában a fordításoktatás módszertanának kidolgozása áll. Míg korábban a fordítástudományi konferenciákon az oktatási, képzési szekció csak egy volt a sok közül, sőt rendszerint valahol a sor végén kullogott, neki jutott eszébe először, hogy egy olyan konferenciasorozatot indítson, amely teljes egészében a fordításoktatás módszertani kérdéseivel foglalkozik. Jó segítő-társra talált Geoffrey Kingstoban a *Language International* című folyóirat kiadójában és főszerkesztőjében (akit remélhetőleg hamarosan szintén lesz módunk bemutatni a *Modern Nyelvoktatás* olvasóinak), ezért kapták a konferenciák a „Language International Conference” (1991, 1993, 1995) elnevezést.

Aki e három, Helsingörben rendezett konferencia bármelyikén részt vett, tanúsíthatja, hogy Cay Dollerup minden alkalommal a konferenciaszervezés magasiskoláját valósította meg. A konferenciát előkészítő, nagy gondossággal szerkesztett körlevelekben már jó előre csapattá próbálta formálni a majdani résztvevőket: előre közölte például a résztvevők életrajzát, kérésre bárkinek bármilyen csoportosításban elküldte az őt érdeklő előadások absztraktjait, sőt a nem nyugat-európai résztvevők számára a konferencia előtt egyhetes ingyenes dániai körutat is szervezett, a dániai intézmények megismerésére. Maguk a konferenciák is óramű pontossággal zajlottak, miközben végtelenül meleg, baráti, szinte családi légkör jellemezte a Hamlet dán királyfi várának közelében üléselő konferenciát. Ez a három konferencia sok magyar résztvevőnek is lehetőséget teremtett a bemutatkozásra és a nemzetközi vérkeringésbe való bekapcsolódásra. A magyar résztvevők között volt: Albert Sándor (József Attila Tudományegyetem), B. Szabari Krisztina, G. Láng Zsuzsa, Kárpáti György,

Klaudy Kinga (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Fordító- és Tolmácsképző Csoport), Sohár Anikó, Papp Andrea (Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar), Heltai Pál (Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar), Márta Anette (Janus Pannonius Tudományegyetem), Szomor Imréné (Gödöllői Agrártudományi Egyetem), Bassa Lia (Budapesti Műszaki Egyetem), Lengyel Zsolt, Navracsics Judit (Veszprémi Egyetem), hogy csak néhány nevet említsünk.

Cay Dollerup a konferenciasorozat központi témájához szigorúan ragaszkodott, de az oktatás kérdéseit rendkívül kitágította és nyelvpolitikai perspektívába helyezte. A nyitó plenáris ülésen például e sorok íróját is felkérte, hogy „rajzolja fel Magyarországot a térképre”, és erre valóban szükség is volt, hiszen a Magyarországon folyó fordító- és tolmácsképzésről keveset tudnak külföldön.

A konferenciasorozat az eredeti terveknek megfelelően három alkalom után véget ért, de hatása még hosszú évekig érezhető lesz, hiszen azóta mindhárom konferencia anyaga megjelent: *Teaching Translation & Interpreting* címmel. Az első kötet C. Dollerup és A. Loddegaard szerkesztésében látott napvilágot 1992-ben, a második kötet kiadásában Dollerup mellett A. Lindegaard működött közre 1994-ben, míg a harmadikéban V. Appel segédkezett Dollerupnak 1996-ban. Figyelemre méltó, hogy mindhárom kötetet az amszterdami John Benjamins könyvkiadó jelentette meg, amely a fordítástudomány legrangosabb elméleti műveinek kiadója. Az a tény, hogy a Benjamins e három módszertani kötet megjelentetését vállalta, egyaránt bizonyítja a konferenciák magas színvonalát és a fordításoktatás világszerte növekvő fontosságát. A három konferenciakötetből kimaradt tanulmányok sok más módszertani munkával együtt a *Perspectives: Studies in Translatology* (Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen) című évente kétszer megjelenő kiadványban olvashatók, amelyet Cay Dollerup nemcsak mintaszerűen szerkeszt, hanem terjeszt is, annak, aki levélben fordul hozzá (Cay Dollerup, Center for Translation Studies and Lexicography of the University of Copenhagen, Njalsgade 96, DK-2300 Copenhagen S. Denmark, Fax: 45 35 329 113), szívesen küld egy-két tiszteletpéldányt a régebbi kötetekből, hogy kedvet csináljon az előfizetéshez. Cay Dollerup munkásságát, a három konferenciakötetet és a *Perspectives* számait különösen figyelmébe ajánljuk mindazoknak, akik a fordítás vagy tolmácsolás oktatásának módszertana iránt érdeklődnek, tanároknak és szakdolgozóknak egyaránt.

Második itt közölt cikkünk szerzője, Daniel Gile a párizsi INALCO (Institut National des Langues et Civilisations Orientales és az ISIT (Institut Supérieur d'Interprétation et de Traduction) professzora maga is gyakorló konferenciatolmács, tolmácsol japánból, angolból, németből és héberből franciára és franciából angolra; tevékenységének középpontjában azonban a tolmácsolás tudományának megteremtése áll. Mint a bevezetőben is említettük, fáradhatatlanul harcol azért, hogy a fordítástudományon (Translation Studies) belül (vagy mellette?) a tolmácsolástudomány (Interpreting Studies) önálló diszciplínává váljon. Számtalan konferenciaelőadásában, cikkében és *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training* (Amsterdam: Benjamins 1995) című monográfiájában következetesen az empirikus kutatások mellett érvel. Vé-

leménye szerint itt az ideje, hogy az anekdotázgatást, az egyéni elméletek gyártását felváltsa az alaposan előkészített, megismételhető, ellenőrizhető kísérleteken alapuló empirikus tolmácsoláskutatás. Eszméi rendkívül termékenyítőleg hatottak a trieszti SSLMIT-ben (Scuola Superiore di Lingue Moderne per Interpreti e Traduttori) Laura Gran professzor asszony vezetésével 1986-ban indult pszicholingvisztikai és neurolingvisztikai irányú empirikus tolmácsolástudományi kutatómunkára, amelynek eredményeiről évek óta rendszeresen olvashatunk a *The Interpreter's Newsletter* köteteiben (I–VII).

Gile professzor, mint az EST (European Society for Translation Studies) és az AIIC (Association Internationale des Interprètes de Conférence) vezetőségi tagja nemzetközi méretekben is számon tartja a tolmácsolásról szóló szakirodalmat. Szerkeszt és az ISIT támogatásával kiad egy nemzetközi információs bulletint, amelynek korábban *IRTIN Bulletin* volt a neve (1–12. szám), a 13. számtól kezdve pedig *IRN Bulletin* (International Interpretation Research Information Network). A bulletin célja, hogy tájékoztatást nyújtson arról, milyen cikkek, tanulmányok, szakdolgozatok, MA és PhD dolgozatok születtek világszerte a tolmácsolásról. Mivel Gile professzor az *IRN Bulletin* 13. számában külön hangsúlyozza, mennyire fontos lenne, ha Közép- és Kelet-Európából is kapna anyagot, most ezúton szeretnénk felhívását közvetíteni a magyar szakemberek számára. Az *IRN Bulletin* címe: Daniel Gile, 10, rue Pasteur, 92190 Meudon, France. tel: 33 1 42 223 316, fax: 33 1 45 441 767, e-mail: 74463.1546@compuserve.com.

Az itt következő két tanulmány mindegyike a „Transferre necesse est” konferencián elhangzott előadás írott változata. Cay Dollerup előadását, amely a fordításoktatás szereplőinek viszonyáról szól, némileg rövidítve, Daniel Gile plenáris előadásának szövegét, amelyben a tolmácsoláskutatás jelenlegi helyzetének átfogó képét adja, teljes egészében közöljük.